

Olaf Robert Hanseler

August Friedrich Ranseler (23 IV 1889-14 VIII 1945) -historyk powiatu gorzowskiego

---

Nadwarciański Rocznik Historyczno-Archiwalny 2/6, 91-97

1999

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Olaf Robert Hänseler
Kohlweg (Niemcy)

August Friedrich Hänseler (23 IV 1889-14 VIII 1945)
– historyk powiatu gorzowskiego*

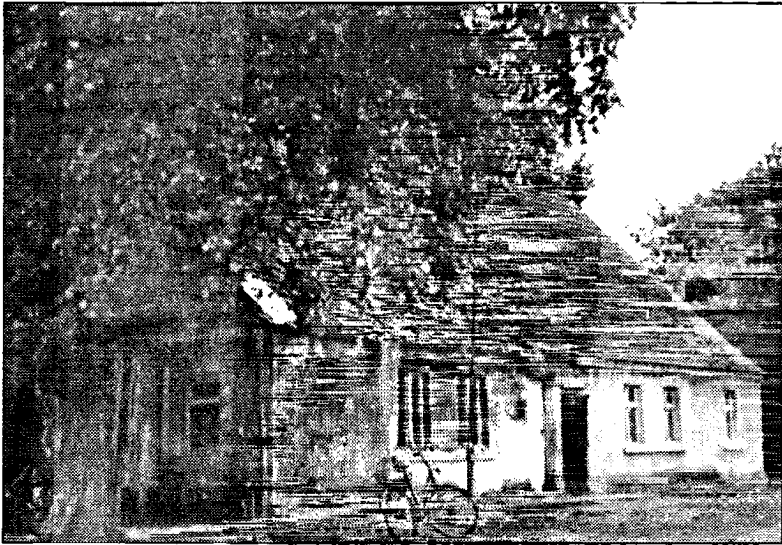
August Friedrich Hänseler urodził się **23 kwietnia 1889** we wsi Wieprzycze (Wepritz), obecnie części Gorzowa, jako trzecie dziecko właściciela majątku rybnego i rolnika w Wieprzycach Augusta Hermannna Franza Hänselera (15 XI 1853-2 VII 1932) i jego żony Marii Luizy, z domu Heese z Brzozowca (Berkenwerder) w powiecie gorzowskim (5 V 1856-7 XI 1903).

Dwójka jego starszego rodzeństwa urodziła się również w Wieprzycach: Maria Luiza (5 VII 1876-1945, zaginęła w czasie wypędzenia), żona „Fritza” Hänselera — gospodarza w Wieprzycach, oraz brat Gustav Hermann Hänseler (5

IX 1877-1948), ożeniony z Anną Augustą Elizą Schiele.

---

* Zamieszczamy poniżej biografię niemieckiego historyka A. F. Hänselera. Czynimy tak pomimo mieszanych uczuć z jakimi przyjmie ją z pewnością polski czytelnik z uwagi na działalność Hänselera w NSDAP. Jednak Hänseler jest autorem licznych i bardzo cennych prac historycznych dotyczących obszaru mniej więcej obecnej gminy Santok. Z tego to powodu zdecydowaliśmy się na zamieszczenie biogramu, którego autorem jest jeden z przedstawicieli rodziny A. F. Hänselera. Tekst przetłumaczył Robert Piotrowski (red.).

Dom Hänselerów w Wieprzycach, w którym urodził się także August Friedrich Hänseler — stan z roku 1997 (fot. autor)

Od szóstego do czternastego roku życia uczęszczał do Szkoły Ludowej w swojej rodzinnej miejscowości, która historią swą sięgała początków XVIII wieku. Tutaj rozbudowano jego zainteresowania historią najbliższej małej ojczyzny i całej Nowej Marchii, a pokierowany przez swojego nauczyciela zaraził się również pasją dydaktyczną. Po ukończeniu szkoły rozpoczął edukację w Seminarium Nauczycielskim (w Strzelcach Krajeńskich?). Pierwsze miejsce pracy przydzielono mu w Przynotecku (Netzebruch w pow. Strzelce). W Strzelcach nauczał do końca roku 1914. W tym czasie poznał, pochodzącą z Brzozy (Birkholz w pow. Strzelce) swą przyszłą żonę.

24 września 1913 roku poślubił w jej rodzinnej miejscowości Gertrudę z domu Diescher (urodzoną 16 czerwca 1889 r., zmarłą w październiku 1958 w Lünen- Westfalia). W rok później (24 VI 1914 r.) urodziło się ich jedyne dziecko: córka Annelise Gertrud.

Od 1 stycznia 1915 r. pełnił w gminie Santok urząd Głównego Nauczyciela (*Amt des Hauptlehrers*). Często organizował wraz ze swoją klasą wycieczki krajoznawcze, a że posiadał dar barwnego opowiadania o napotkanych rzeczach, przysparzało mu to wielkiej sympatii wśród uczniów. W tym czasie (około 1920 r.) został członkiem Verein für die Geschichte der Neumark, założonego 2 października 1890 w Kostrzy-

nie, mającego swoją siedzibę w Gorzowie. W krótkim czasie spod jego pióra wyszły liczne publikacje o krajoznawstwie i historii Nowej Marchii zamieszczane głównie w lokalnych wydawnictwach: *Schriften des Vereins für die Geschichte der Neumark*, wydawanych przez wspomniane Towarzystwo, które w przeważającej części dotyczyły bliskiej mu okolicy (Santok, Przynotecko, Brzoza) oraz w dzienniku *Landsberger General — Anzeiger* i jego ukazującym się co dwa tygodnie dodatku *Die Heimat*. Poza tym publikował również artykuły z zakresu genealogii.

1 XII 1924 roku z okazji planowanych na 19 marca 1925 r. obchodów rocznicy pożaru Wieprzyc sprzed 100 lat (którego ofiarą padła wieksza część wsi wraz z kościołem) wydał monografię tej wsi (*Geschichte des Dorfes Wepritz*), którą także sam przygotował i wydrukował.

Rok później (14 I 1926.) opublikował w *Die Heimat* artykuł o wieprzyckim sporze o szkołę z roku 1775, o którym pisał proboszcz A. Rackwitz w *Schriften* (zeszyt 16 /1904, s. 301). Podkreśla on, że wieprzycy chłopi i rybacy już wówczas walczyli o odpowiednie wykształcenie dla swoich dzieci. W obydwu publikacjach zawarł interesujące genealogiczne wskazówki. Wynika z nich m. in., że Hänseleowie i spokrewnieni Hänseleowie, byli jedną z najstarszych i największych rodzin we wsi.

August F. Hänsele opublikował również w czasopiśmie *Brandenburg* wydawanym przez *Towarzystwo Historyczne Marchii Brandenburskiej*, tekst okolicznościowy dla Brandenburskiego Towarzystwa Rybackiego.

W wieku 28 lat musiał poddać się w wyniku zapalenia nerwów wzrokowych operacji, w następstwie której utracił włosy na głowie.

Z powodu niskiego przyrostu naturalnego i wysokiej śmiertelności noworodków w okresie po I wojnie światowej spadła liczba uczniów w santockiej szkole. W związku z tym w roku 1931 zlikwidowano tu stanowisko głównego nauczyciela, a Hänsele przenieśono z dniem 1 I 1932 r. do Friedland na Dolnych Łużycach, gdzie pracował do internowania. Swojej małej ojczyźnie pozostał wierny. Powracał w rodzinne strony regularnie i podejmował liczne wędrówki piesze i rowerowe, w których towarzyszyła mu często córka.

W nowym miejscu zamieszkania prowadził badania genealogiczne dotyczące przeszłości jego rodziny i w 1935 r. opracował drzewo genealogiczne Hänseleów. Nadal też zamieszczał artykuły w wydawnictwach Verein f. d. Geschichte d. Neumark, na ogół w serii „Mitteilungen”.

Na początku czerwca 1945 r. został aresztowany przez Sowieców, za swoją przynależność do NSDAP, do której należało sporo nauczycie-

li. Hänselera przewieziono do Wessow, gdzie wcześniej był podobóz obozu koncentracyjnego w Oranienburgu. Aresztowania dokonało NKWD, które też prowadziło przesłuchania zatrzymanego. Zmarł wkrótce w dniu 14 sierpnia 1945 r.

Bibliografia prac Augusta F. Hänselera¹

Schriften des Vereins für die Geschichte der Neumark

1. *Die Altenetzbrücker im Kampf gegen die "Deich-, Ufer- und Grabenordnung (1777-1813)"*, z. 1921 s. 15 n.
2. *Breitenwerder und die Unfriedt (1689-1763 Besitzer von Breitenwerder)*, 1921, s.44 n.

Die Neumark. Mitteilungen des Vereins für die Geschichte der Neumark

1. „Sommerdämme“ im Oder-, Warthe- und Netzbruch, 1924 nr 1 s. 8-11.
2. *Die Aufteilung der Zantochischen Heide. Nach dem im Gralower Gutsarchiv liegenden Teilungsprozeß vom Jahre 1747*, 1924 nr 2, s. 29-31.
3. *Sitte und Brauch in der Neumark (Verse zum Besprechen bei Krankheiten aus Netzbruch Kr. Friedeberg/ Nm.)*, 1924 nr 3, s. 46-7.
4. *Das Einleiten einer Sechswöchnerin (Wepritz, Anfang 19 Jh.)*, 1925 nr 7, s. 111-14
5. *Aus der Geschichte des Rittergutes und des Dorfes Gralow (mit Angaben zu v. d. Marwitz, v. Ruffen, v. Gramme, v. Rülücke)*, 1926 nr 9, s. 143-53.
6. *Ein unbekanntes Findelkind (Carl Heinrich August Wilhelm Pflegesohn des Kgl. Oberjägers Wilhelm Loewenstein, in Wildenow Parochie Birkholz, Kreis Friedeberg/ Nm), gefunden 14-15 IV 1805 und 22 VIII 1812*, 1927, nr 1 s. 14 n.
7. *Aus der Geschichte des Rittergutes und des Dorfes Gralow. Die Gralower Wassermühlen (mit Verwandtschaftstafel v. Rülücke, v. Rufen, v. d. Marwitz)*, 1927 nr 7/8, s. 109-120.
8. *Die Regelung der Gutsherrlich- bäuerlichen Verhältnisse und die Separation in der Gemeinde Zantoch (1828-1830)*, 1928 nr 1, s. 9-13.
9. *Aus dem Schöppenbuch der Kolonie Alexandersdorf (im Warthebruch, 1613 gegr. 1624-1802)*, 1929 nr 1, s. 7-12.
10. *Aus dem Schöppenbuch der Kolonie Alexandersdorf (Willkür aus Alexandersdorf, gestellt wegen guter Ordnung... 1747)*, 1929 nr 3, s. 50-56.
11. *Urbarium eines Gralower Anteilgutes um 1670*, 1929 nr 11, s. 147-163.
12. *Ein Bericht über die Zustände der Kolonie Netzbruch aus dem Jahre 1660*, 1930 nr 1, s. 14-16.
13. *Über Herkunft und Nationalität der ersten Netzbruchkolonisten. Ein Beitrag zur Lösung der Frage: Waren die ersten Netzbruchkolonisten Deutsche oder Holländer?*, 1931 nr 1-4, s. 5-16.
14. *Weiter Beiträge zur Geschichte des Rittergutes Breitenwerder im Netzbruch*, 1931 nr 8, s. 43-46.
15. *Von der Schanze bei Zantoch*, 1932 nr 4-6, s. 32-33.
16. *Wassermühle in Alexandersdorf*, 1932 nr 4, s. 33-34.
17. *Die Predigerwitwen- Stiftung in Gralow (Kreis Landsberg a. d. Jahre 1796)*, 1933 nr 10/12 s. 74-78.

¹ Nie jest to zapewne pełny wykaz prac tegoż autora. Jego publikacje są rozproszone po wielu czasopismach, często już dziś nieosiągalnych.

18. Bericht des Joachim Scultetus v. Anfried betreffend nach Polen entwichene neumärkische Bauern 1685, 1934 nr 1-3, s. 15-16.
19. Rittergut Merenthin im 17. Jahrhundert, 1934 nr 7/8, s. 44-45.
20. Die Pfalz-Zweibrückische kolonie Fahlenwerder im ante Karzig, 1935 nr 4/6, s. 21-37.

Der Neumärker, Beilage zu „Die Neumark“.

1. Suchfrage: Hensel, Hänsele, Henseler, 1934 nr 1 s. 16 n.
2. Kolonistennamen vor 200 Jahren im Warthe- und Netzebruch, 1934 nr 1 s. 9, 17.
3. Alte Kolonistennamen im Warthebruch, 1935 nr 1 s. 60, 67, 81.

Die Heimat. Beilage zum Landsberger General Anzeiger.

1. Im Schönsten Wiesengrunde. — Von Zantoch nach Gurkow, 1921 nr 15.
2. Ausfuhrverbot für Getreide und Vich 1808, 1921 nr 82.
3. Kampf den nassen Element! — Ein Beitrag zur Geschichte der Netzebruchbesiedlung, 1921 nr 93.
4. Geschichte der Pfarochie Netzebruch, 1921 nr 128.
5. Rechte und Pflichten der alten Netzebruchkolonien in der Driesen-Schlanower Forst, 1921 nr 152.
6. Aus der vergangenheit von Hermsdorf, 1921 nr 163.
7. Netzebrücker Erbzinskontrakte, 1921 nr 199.
8. Fremdherrschaft. — Leiden der Netzebruchkolonie Breitenwerder 1806-1812, 1921 nr 236.
9. Die Gründungsurkunde der Kolonie Alexandersdorf, 1921 nr 306.
10. Am Sarge des Markgrafen Johann von Cüstrin, 1922 nr 3.
11. Die Burg Zantoch, 1922 nr 12.
12. Die von Unfried auf Breitenwerder im Netzebruch, 1922 nr 13.
13. Der Kietz bei Zantoch, 1922 nr 18.
14. Aus der Geschichte des Gutes Birkholz bei Friedeberg Nm., 1922 nr 20.
15. Die Kolonie Netzebruch im Kriegszeiten, 1922 nr 24.
16. Wie die Kolonie Brenkenhoffsbruch entstand, 1923 nr z maja.
17. Die Dorfordnung der Kolonie Netzebruch im Jahre 1606, 1923 nr 12.
18. Aus der Geschichte des Rittergutes Jahnsfelde, 1923 nr 20.
19. Lipke. — Wann ist das Dorf gegründet worden, 1924 nr 3.
20. Hexenprozesse in Friedeberg, 1924 nr 9.
21. Gänsezins, 1924 nr 10.
22. Tankow, 1924 nr 13.
23. Die märkische Fischerordnung vom Jahre 1690, 1924 nr 21.
24. Puls und Zanze, 1925 nr 1.
25. Das Denkmal im Morrner Walde, 1925 nr 2.
26. Das beschloßte Geschlecht der Winnige, 1925 nr 3.
27. Aus der Geschichte des Dorfes Wepritz, 1925 nr 4.
28. Kloster Marienwalde, 1925 nr 10.
29. Mennoniten im Netzebruch, 1925 nr 13.
30. Der Blutsteig, 1925 nr 16.
31. Das Zantocher Warthebruch, 1925 nr 18.
32. Ein Wepritzer Schulstreit vor Hundertfünfzig Jahren, 1926 nr 1.
33. Von Verschwundenen neumärkischen Dörfern, 1926 nr 6.
34. Die Luhsen, 1926 nr 10.
35. Jagdgeschichtliches aus dem Netzebruch, 1926 nr 21.
36. Die Friedrichs- Orte in der Mark Brandenburg, 1927 nr 6.

37. *Stolzenberg und Wormsfelde im Landsberger Kreise. Aus der Geschichte der anhaltischen Besitzungen in der Neumark.* 1927 nr 13.
38. *Eine Erbauseinandersetzung in Lipke 1693.* 1927 nr 14.
39. *Rittergüter- Dörfer- Städte. Die Kolonisation auf dem Höhenland der Neumark und im Sternberger Lande zur Zeit der Askanier.* 1927 nr 16.
40. *Die Wasserläufe des Netzebruches. Ein Beitrag zur Geschichte der Netzebruchenentwässerung.* 1927 nr 20.
41. *Aus der 700 jährigen Geschichte des neumärkischen Bauernstandes.* 1927 nr 21.
42. *Erlebnisse eines Neumärkers 1806-1809.* 1928 nr 8.
43. *Die Familie v. Schöning im Landsberger Kreise.* 1928 nr 9.
44. *Die Ritter auf Zantoch.* 1928 nr 11.
45. *Die Siedlungen im Warthe- und Netzebruch.* 1928 nr 15.
46. *Fischereigeschichtliches von Netze, Puls und Zanze.* 1928 nr 17.
47. *Familiennamen in der Neumark.* 1928 nr 19.
48. *Aus der Geschichte des Rittergutes Mansfelde.* 1929 nr 1.
49. *Schulzen.* 1929 nr 2.
50. *Aus der Geschichte der Kirche in Gralow.* 1929 nr 7.
51. *Aus der Geschichte der Kirche in Jahnsfelde.* 1929 nr 13.
52. *Mennoniten- Wanderungen. Zur Rückwanderung der Deutschen aus der Sowjetunion.* 1929 nr 14.
53. *Aus der Geschichte des Rittergutes Mansfelde.* 1930 nr 1.
54. *Aus der Geschichte der Kirche in Zantoch.* 1930 nr 6.
55. *600 Jahre Gut Wepritz.* 1930 nr 7.
56. *Von Hirten und vom Hüten in früheren Zeiten.* 1930 nr 11.
57. *Die Kirche in Pollychen.* 1931 nr 6.
58. *An der Warthe und im Warthebruch. — Geschichtliches von der Fischerei.* 1931 nr 12.
59. *Fluchtversuch Marowitzer Kossäten 1750.* 1931 nr 12.
60. *Aus alten Kirchenbüchern des Pfarrsprengels Gralow.* 1931 nr 13.
61. *Überfälle der Polen auf Pollychen und Zantoch im 16. und 17. Jahrhundert.* 1932 nr 5.
62. *Aus der Vergangenheit von Lipke.* 1932 nr 7.
63. *Wie kam das Dorf zu seinen Namen?* 1932 nr 8.
64. *Flurnamen in der Gemarkung Pollychen.* 1932 nr 10.
65. *Gralower Untermühle.* 1932 nr 11.
66. *Eulam, aus der Geschichte eines Warthebruchdorfes.* 1933 nr 1.
67. *Aus Zechow allen Tagen 1337-1768.* 1933 nr 4.
68. *Mornn und Alexandersdorf. — Wie sie 1770 preußisch wurden.* 1933 nr 6.
69. *Sechshundert Jahre Großcammin.* 1933 nr 9.
70. *Aus der Geschichte des Dorfes Dechsel. — Vom 14. bis zum Ende des 18. Jahrhunderts.* 1933 nr 10.
71. *Viehhaltung im Kreise Landsberg vor 200 Jahren.* 1933 nr 12.
72. *Der Pfarrsprengel Gralow. — Seine Pfarrer, Patronate, Dotationen seit Beginn des 17. Jahrhunderts.* 1934 nr 4.
73. *Guschter Holländer und Gottschimmer Holländer. — Zwei Netzbruchkolonien aus vorfridericianischer Zeit.* 1934 nr 9.
74. *Aus der Geschichte der Zantocher Schule.* 1934 nr 12.
75. *Familie v. Strauss.* 1934 nr 14.
76. *Der Bruchbauernhof.* 1934 nr 14.
77. *Pollychener Holländer. — Gründung und Schicksale einer Netzbruchkolonie.* 1934 nr 19.

78. *Bergehorst*. 1934 nr 19.
79. *Clementenschleuse*. — *Aus der Gründungszeit einer kleinen Warthebruchkolonie*, 1934 nr 19.
80. *Kleine Blätter — 150 Jahre Schule und Küsterei Wormsfelde*, 1934 nr 21.
81. *Enterprensen im Warthebruch*, 1934 nr 22.
82. *Vom Krug in Seidlitz*, 1934 nr 23.
83. *Stennewitz*. — *Dorf und Rittergut*, 1935 nr 21.
84. *Aus der Geschichte des Rittergutes Marwitz*, 1937 nr 11.
85. *Von den Landsberger Kietzern*, 1937 nr 26.
86. *Sommerlate, die „Neue Sorge“*, Berkenwerder, 1938 nr 3.
87. *Wepritzer verzelt von große Wasser 88*, 1938 nr 6.
88. *Von Steuern und Abgaben in der „guten, alten Zeit“*, 1938 nr 10.
89. *„Da steht ein Försterhaus...“*, 1938, nr 10.
90. *Die Dorfprotokolle, eine Quelle für die Familiengeschichtsforschung*, 1938 nr 21.
91. *Schwolmsberg im Netzebruch*, 1938 nr 23.
92. *Vom Weinkauf- Trinken, einer alten märkischen Rechtsabhandlung*, 1940 nr 12.

Inne publikacje:

1. *Aus der Geschichte des Dorfes Wepritz*, wydane nakl. autora, Zantoch 1924.
2. *Aus der Gründerzeit der Kolonie Landsberger Holländer*, Märkische Blätter, Beilage zur Oder- und Warthe- Zeitung, 1936 nr ?
3. *Fischereigeschichtliches aus Landsberg an der Warthe und seinen Ratsdörfern*, Festschrift des Fischerei- Verbandes Brandenburg, [nieznany rok i numer wydania].
4. *600 Jahre Gut Wepritz*, Heimatblatt für die ehemalige Kirchengemeinde Landsberg/Warthe Stadt und Land, 1962 nr 12, s. 6.
5. *Die Luhsen*, Heimatblatt für die ehemalige Kirchengemeinde Landsberg/Warthe Stadt und Land, 1984 nr 4-6 s. 14.
6. *Das dorf Wepritz und die Stadt Landsberg a. W.*, [Landsberger General Anzeiger ?].